

terminologije v neformalnih okoljih, preko prepoznavanja regionalno obarvanih prvin, skladenjskih značilnosti in elementov govora v računalniško posredovani komunikaciji, do študij jezika različnih družbenih skupin, žaljivega govora in tujejezičnih prvin v spletni slovenščini.

Za jezikoslovce bi bili zelo dragoceni tudi primeri besedil, ki si jih ljudje izmenjujejo v zasebni komunikaciji (SMS-ji, Whatsapp, Snapchat), vendar je ta material zelo težko zbrati, veliko je tudi pravnih preprek, zato so se za zdaj omejili na javno komuniciranje, zbrano po blogih, forumih, komentarjih na novičarskih spletnih portalih in na Twitterju. Zaporedje ni naključno, saj od Twitterja nazaj pada interaktivnost in narašča skladnost s standardno slovenščino. Povedano drugače: splošno gledano se v blogih pišoči najbolj držijo pravil standardne slovenščine, v forumih in komentarjih na novice že malo manj, na Twitterju pa je nestandardne komunikacije največ. Kar gre z roko v roki z namenom sporočanja in interaktivnostjo platforme.

Prvine nestandardne slovenščine

Kljub vsemu pa je raziskovalce v vseh naštetih žanrih presenetilo, kako močno prevladuje standardna slovenščina. Sploh na Twitterju, kjer je standardnih tri četrtine vseh tvitov, ki jih je v korpusu več kot 4 milijone in štejejo več kot 70 milijonov besed. Razlog verjetno tiči v dejstvu, ker so Twitter za svoj kanal komuniciranja izbrale razne uradne ustanove, tiskovni predstavniki, politiki in mediji. Lastniki računov, ki so zasebniki, vendarle čivkajo bolj sproščeno. Napačne pa so domeneve, da je kanal oz. platforma edina, ki vpliva na to, katera različica slovenščine bo v rabi. Isti uporabnik namreč lahko na istem omrežju sporoča enkrat v standardnem in drugič v govorjenem jeziku, odvisno pač od namena sporočanja in naslovnika, ki mu je tvit namenjen. Veliko je prehajanja med registri, ugotavlja Fišerjeva in v isti sapi dodaja, da je slovenščina resnično raznolika, da je slovenščin pravzaprav več in da ima v družbi vsaka svoje mesto.

Prvine govorjene slovenščine

Več prvin govorjenega jezika je zaslediti na platformah, ki omogočajo večjo interaktivnost. Manj časa za odgovor (oz. je zaželeno, da se odzoveš takoj), več elementov govorjenega jezika so jezikoslovci opazili. Na forumih, kjer je med odgovori tudi po več dni premora in so sporočila daljša, pa je jezik bližji pisni slovenščini. Za računalniško posredovano komunikacijo pa so značilne tudi nekatere prvine, prvin, ki se doslej niso pojavljale ne v pisani ne v govorjeni slovenščini, temveč so na družbenih omrežjih endemične. Nekaj je takšnih, ki se ponavljajo v vseh jezikih: omembe, heštegji in emotikoni. Ti se zaradi priljubljenosti in ekonomičnosti že selijo tudi v druge žanre. So pa še specifične slovenščine, recimo vzročni odvisnik, v katerem se glagol izpušča: »V Planico že gresta dva bagerja malo poglobit zadevo, ker @peterprevc.«

Srbi si pomagajo drugače

Na slovenskem Twitterju je daleč največ odmikov od standarda v načinu zapisa besed, ki je fonetizirana. Primerjalna raziskava, ki so jo raziskovalci JANES izvedli na srbskem in hrvaškem Twitterju, jih je pripeljala do nenadejanih izsledkov: nestandardni elementi srbskih tviterašev skorajda ne vsebujejo fonetiziranega zapisa, ker je zapis besed že v standardni srbsčini zelo približan izgovoru (ker Piši kao što govoriš), zato je v srbsčini odmik od standarda povečini v izbiri drugačne, nestandardne leksike. Na nivoju zapisa besed pa sicer redke odmike od standarda zaznavamo izključno pri mlajših uporabnikih, ki bi se radi že po tem razlikovali od ostale populacije, izmišljujejo nove zapisne konvencije (npr. weedemo seeh za nedelju dana). Motiv – biti nekaj posebnega, odstopati od drugih, narediti se manj razumljiv za odrasle – je enak kot pri slovenskih uporabnikih tviterja, le da ti zapisujejo besede tako, kot jih izgovarjajo (npr. jst, js, jes, jez, jezt, ges, jzt za jaz). In jim včasih kar dobro uspeva biti nerazumljen, saj človek doume, kaj neka beseda pomeni šele, ko jo prebereš na glas, se nasmeji Darja Fišer.

Družbena omrežja jezika ne ogrožajo

Govoriti, da je slovenščina zaradi družabnih omrežij ogrožena, je daleč od resnice. Ravno nasprotno, jezik tam je izjemno vitalen. Najbolj odprto za novosti v jeziku je besedišče, se najhitreje spreminja in se prihod novih izrazov (iz drugih jezikov, ob novih dogodkih) tudi najbolj občuti, čeprav nove besede na globlji ustroj jezika, recimo skladnjo, nimajo vpliva (saj nekatere tako kot hitro pridejo, tudi hitro izginejo). Skladnja se spreminja bistveno počasneje, je pa tudi tu je v zadnjem času opaziti nekatere spremembe v prehodnosti glagolov (Kva dogaja?) ali odpadanje povratno svojilnih zaimkov (peneče vino, bleščeči zobje). Seveda pa ne moremo trditi, da so za vznik teh novih oblik kriva družabna omrežja, poudarja sogovornica, lahko da se je ta pojav tja zanesel od kod drugod, tu pa je bil le zabeležen. »Reči, da spletna slovenščina spreminja slovenščino, je pretenciozno,« je prepričana. Med drugim zato, ker je splet odsev resničnega sveta in spletna slovenščina ni ena sama, na spletu je v rabi več različic jezika. Slovenščina ni ogrožena, če se seli in širi po spletu, pomeni le, da je še bolj polno funkcionalna. Eden od parametrov, po katerih soditi, kako vitalen je jezik, je število slovarskih člankov na Wikipediji v tem jeziku. Tu se slovenščina kar dobro odreže: smo takoj v drugi skupini z jeziki s po več kot sto tisoč wikigesli.

Ni naključje, da Facebook v tem zapisu doslej še ni bil omenjen, kajti JANES ga ni vključil v raziskavo, ker so se odločili, da gre za zasebno komunikacijo, čeprav ima po podatkih SURS FB-profil okrog 750.000 Slovencev. Kar zadeva število uporabnikov Twitterja, ni natančnih podatkov, oziroma so na voljo le približne ocene marketinških agencij, ki so po domnevah Darje Fišer optimistične. Ena od njih je izračunala, da je bilo septembra 2015 110.000 aktivnih uporabnikov slovenskega tviterja. Raziskovalci JANES so do števila aktivnih uporabnikov prišli nekoliko drugače, in sicer z zajemom tvitov na podlagi pogostih izključno slovenskih besed (kaj, pač, ter). Prišli so do nekaj nad 9000 uporabnikov, pri čemer so za aktivne uporabnike šteli vse, ki so objavili vsaj sto tvitov v slovenščini.

Komentarji, ki izginjajo

Najbolj tradicionalna platforma uporabniških spletnih besedil v slovenščini so zagotovo forumi, meni sogovornica. Forumi obstajajo najdlje in v raziskavo so zajeli nekatere še iz devetdesetih let. Najbolj ogroženi pa so komentarji na spletne novice, ugotavlja Fišerjeva. Pred tremi leti, ko so pisali prijavo na sredstva za raziskavo, so komentarje na novičarskih portalih seveda navedli kot predmet proučevanja, toda odtlej se je tovrstno komentiranje – malo zaradi družbenih, malo pa tudi tehnoloških sprememb – na številnih novičarskih portalih uknilo ali močno okrnilo ter se preselilo na Twitter in Facebook. Še ena taka pomembna sprememba se utegne zgoditi že med trajanjem raziskave: razvijalci Twitterja, ki se je proslavil z največ 140 znaki za sporočila, razmišljajo, da bi omejitev postopoma odpravili. Toda prav zaradi skopo odmerjenega prostora se je rodilo cel kup jezikoslovno zanimivih strategij krašjanja sporočil in zanimivo bo opazovati, kaj se bo po odpravi omejitev z njimi dogajalo, komentira Darja Fišer.

Od SMS-ov do blogov

Hitrost, s katero se spreminja jezik pod vplivom novih tehnologij, je res tolikšna, da jo raziskovalci komaj dohajamo, se strinja dr. Mija Michelizza, avtorica knjige *Spletna besedila in jezik na spletu*, kjer so v središču blogi in članki Wikipedije v slovenščini – pri čemer bi vsaj za blogove lahko trdili, da niso več zadnji krik mode na spletu. Z vratolomnim tempom se spreminjajo tudi tehnologije, novosti se vrstijo iz

Najbolj brano

Najbolj komentirano

Opazili smo: »Uživaj v (khm, khm) državi Sloveniji«
(/prosti-cas/zanimivosti/opazili-smo-uzivaj-v-khm-khm-drzavi-sloveniji.html)

Uredništvo RTVS obsodilo sovražne komentarje proti Jeleni Aščič
(/novice/slovenija/urednistvo-rtvs-stopilo-v-bran-jeleni-ascic.html)

Spektakel je šel čez rob
(/mnenja/kolumne/spektakel-je-sel-cez-rob.html)

Vodja županovega kabineta v pripravljenosti tudi ponoči
(/novice/ljubljana/vodja-zupanovega-kabineta-v-pripravljenosti-tudi-ponoci.html)

V manj kot mesecu dve ponudbi za zaposlitev
(/gospodarstvo/kariera/v-manj-kot-mesecu-dve-ponudbi-za-zaposlitev.html)

meseca v mesec, a vendar so spremembe v jeziku precej predvidljive in so vsekakor vredne, da se jih spremlja, ker ne vemo, kaj se bo prijelo, razlaga dr. Michelizza. Njeno zanimanje za splet in elektronske medije, ki ne vplivajo samo na jezik, temveč prav na vsa področja človeškega delovanja, kot da je z njo raslo »že od zgodnjih otroških let, saj so bili po zaslugi brata in očeta pri nas računalniki vse od samih začetkov,« piše v *Predgovoru*. Zares pa se je začelo z diplomo iz španskega jezika in književnosti, kjer si je za predmet proučevanja na predlog mentorice, prof. dr. Jasmine Markič, izbrala jezik SMS-ov, takrat zelo popularno temo. Tako kot v slovenščini, ki se je pod omejitvijo 160 znakov rojevala v novih, krajših in izvirnih oblikah, so se tudi govorniki španščine znašli pred izzivom, koliko je jezik še lahko okrajšan in okleščen (recimo samoglasnikov), da bo naslovnik sporočilo razumel. Kmalu se je seveda tudi pri SMS-sporočilih izkazalo, da teza o tehnološkem determinizmu ne bo vzdržala: ni prenosnik tisti, ki določa slog pisanja, temveč je oblika sporočila odvisna od njegovih avtorjeva in/ali prejemnikov.

Jezik je prilagodljiv organizem

Ko beseda nanese na novotvorjenke, nove besedne zveze ali nove pomene, ki jih uporabniki spleta podelijo starim, ne moremo mimo dveh nasprotujočih si taborov, v katerega se je razdelila srenja ljubiteljskih ali zaresnih jezikoslovcev in slovenistov: eni hvalijo igrivost govorcev jezika, drugi v maniri jezikovnih puristov te spremembe obsojajo. Sogovornica, ugotavlja, da se delitev na puriste in bolj permisivne opazovalce jezikovnih sprememb ne pokriva vedno z generacijsko pripadnostjo, povedno pa se ji zdi, da v spletni debati, ki se niti ohlapno ne tiče jezika, pogosto kar na lepem vzniknejo argumenti, povezani z jezikom, češ ti še pravilno slovensko ne znaš pisati, s tem zgubiš vso verodostojnost. »Jezik zaradi novih oblik rabe na spletu ni ogrožen, saj je prilagodljiv organizem, ki si v vseh okoliščinah prizadeva za preživetje,« pravi Michelizza.

Ali je splet po svojem vplivu na jezik primerljiv s katerimkoli drugim izumom, doslej, recimo televizijo, radiem, telegrafom ...? »V resnici živimo v zelo revolucionarnih časih,« odgovarja raziskovalka. Opravka imamo s toliko specifičnimi novostmi, ki se običajno vse pojavljajo hkrati, poleg tega takšna količina različnih besedil še nikoli doslej ni bila javno dostopna. Ampak kritike, da nekaj ali nekdo spodkopava čistost knjižne slovenščine, je bilo pri nas slišati že prej, letele so, denimo, na besedišče v časnikarstvu, in to od Jurčičevih časov naprej. Na spletu so pogosti primeri, ko prvine govornega jezika vdirajo v pisani jezik. A analiza blogov, ki jo je opravila dr. Michelizza, je pokazala, da se uporabniki zelo dobro zavedajo, kaj sodi v govorno in kaj v pisano slovenščino: če se objave blogov približujejo zborni slovenščini, pa v komentarjih istih avtorjev ni zaslediti zadržkov za izraze in skladenjsko rabo iz pogovornih registrov jezika. Pomembno je, da se uporabniki zavedajo, kje je ločnica in kakšna so pravila – potem pa jih lahko tudi kršijo. ¾

Agata Tomažič

[na vrh]

Tiskane izdaje

Video

Kako uporabljati pregledovalnik

(<http://www.youtube.com/watch?>

Danes

Danes

Včeraj

Včeraj

Arhiv

DELO

(<http://www.facebook.com/Pogledi-Delo/167181946636051>)

O podjetju

(<http://dd.delo.si/>)

Delo d.o.o.

Podjetje Delo/167181946636051

1509 Ljubljana

(<mailto:kontakt@delo.si>)

Kontakt (/faq)

English presentation (/faq?english)

Rubrike

Novice (/novice)

Svet (/svet)

Podjetje (/podjetje)

(/gospodarstvo)

Mnenja (/mnenja)

Šport (/sport)

Kultura (/kultura)

Znanje (/znanje)

Prosti čas (/prosti-cas)

Ozadja (/ozadja)

Sobotna priloga (/sobotna)

Nedelo (/nedelo)

Tiskane izdaje

Delo

(/arhiv/tiskanocs/delo/2016/0120/1)

Sobotno delo

(/arhiv/tiskanocs/delo/2016/0120/1)

Sobotna priloga

(/arhiv/tiskanocs/sobotna-priloga/2016/0123/1)

Nedelo

(/arhiv/tiskanocs/nedelo/2016/0124/1)

Ona

(/arhiv/tiskanocs/ona/2016/0120/1)

Delo in dom

(/arhiv/tiskanocs/delodom/2016/0127/1)

Polet

(/arhiv/tiskanocs/polet/2016/0114/1)

Vikend

(/arhiv/tiskanocs/vikend/2016/0122/1)

Odprta kuhinja

(/arhiv/tiskanocs/odprtakuhinja/2016/0124/1)

Plus 50

(/arhiv/tiskanocs/50plus/2016/0104/1)

Rekord

(/arhiv/tiskanocs/rekord/2015/1224/1)

Svet kapitala

(/arhiv/tiskanocs/svetkapitala/2015/1218/1)

Posebna priloga

(/arhiv/tiskanocs/posebnaprilogadelo/2015/1212/1)

(/arhiv/tiskanocs/posebnaprilogadelo/2015/1212/1)

(/arhiv/tiskanocs/posebnaprilogadelo/2015/1212/1)

Pogledi

(<http://www.pogledi.si/>)

Storitve

Naročanje (/digitalno)

Oglasevanje

(<http://oglasidelo.si>)

Mali oglasi

(<http://oglasidelo.si/malioglasidelo>)

Osmrtnice

(<http://oglasidelo.si/osmrtnice>)

in-zahvale

(<http://oglasidelo.si/osmrtnice-in-zahvale>)

Zahvale

(<http://oglasidelo.si/osmrtnice-zahvale>)

Spletna mesta

Slovenske novice

(<http://www.slovenskenovice.si>)

Polet (<http://www.polet.si>)

Pogledi

(<http://www.pogledi.si>)

Delo in Dom

(<http://www.deloindom.si>)

Zaposlitev

(<http://zaposlitev.delo.si>)

Nepremičnine

(<http://nepremicnine.delo.si>)

Vozila (<http://vozila.delo.si>)

Oglasi (<http://oglasidelo.si>)

Delo d.o.o. (<http://dd.delo.si>)

Trgovina (e-trafika)

(<http://trgovina.delo.si>)